

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-1-19>

Усманов Руслан Абдішекурович,
заступник начальника Головного управління
Національної поліції в Запорізькій області,
начальник слідчого управління,
вулиця Дмитра Апухтіна, 29, Запоріжжя, 69005, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4033-7276>

ШАХРАЙСТВО З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Проведений аналіз свідчить про відсутність сталої судової практики щодо кримінально-правової кваліфікації шахрайства, вчинюваного шляхом незаконних операцій з використанням комп'ютерної техніки. Близькі за обставинами вчинення випадки отримують різну кримінально-правову оцінку. Це стосується головним чином шахрайства під час продажу товарів або послуг з використанням комп'ютерних мереж, несанкціонованих транзакцій з використанням платіжних карток або їх реквізитів. При цьому, кримінально-правове реагування на випадки шахрайства, вчиненого з використанням комп'ютерної техніки, є значно ліберальнішим ніж реагування на шахрайство в цілому та реагування на кримінальні правопорушення проти власності. Означена особливість потребує окремої уваги в контексті тенденції істотного збільшення кількості кримінальних проваджень, облікованих за ознаками шахрайства, після початку повномасштабної збройної агресії рф проти України.

Ключові слова: інформаційна безпека, шахрайство, кримінальна відповідальність, судова практика, «комп'ютерне» шахрайство.

Usmanov Ruslan. Fraud using electronic computing technology: analysis of judicial practice

The conducted analysis shows the lack of consistent judicial practice regarding the criminal legal qualification of fraud committed through illegal operations using computer equipment. Cases committed in similar circumstances receive different criminal legal assessments. This mainly concerns fraud during the sale of goods or services using computer networks, unauthorized transactions using payment cards or their details. At the same time, the criminal legal response to cases of fraud committed using computer equipment is significantly more liberal than the response to fraud in general and the response to criminal offenses against property. This particular feature requires separate attention in the context of the tendency of a significant increase in the number of criminal cases registered on the grounds of fraud after the start of a full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine.

Key words: information security, fraud, criminal liability, judicial practice, "computer" fraud.

Вступ. Технології розвиваються надзвичайно швидко, відповідно розширяється сфера їх застосування. Ці, в цілому позитивні, процеси супроводжуються появою принципово нових видів загроз, які вимагають застосування кримінально-правових засобів. Крім нових загроз спостерігається істотне оновлення «традиційних» злочинних посягань. Так, однією з проблем сучасної діяльності правоохоронних органів є пошук ефективних засобів протидії злочинам проти власності, що вчиняються з використанням комп'ютерної техніки.

В науці кримінального права триває дискусія щодо відображення тенденцій інфор-

матизації взагалі та стосовно кримінально-правової оцінки посягань на власність, вчинюваних з використанням комп'ютерів, зокрема. Аналіз здійснених в Україні досліджень з означеної проблематики свідчить про: наявність різних підходів до визначення понять «комп'ютерний злочин» та «кіберзлочин» [16; 30; 3; 18; 21;]; недостатність дослідження проблеми відмежування шахрайства, вчинюваного шляхом незаконних операцій з використанням комп'ютерної техніки, від злочинів в сфері використання інформаційних технологій [22; 27; 4; 20; 23; 25; 26; 28]; відсутність чіткої позиції щодо кримінально-правової кваліфікації несанкціонованих тран-

закцій у платіжних системах [17; 29; 24]. Такий стан наукових досліджень разом із очевидним збільшенням кількості посягань на власність, що вчиняються з використанням інформаційних технологій, робить актуальним та затребуваним дослідження відповідної судової практики.

Метою цієї роботи є встановлення тенденцій та закономірностей формування національної судової практики щодо шахрайства, яке вчиняється шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки.

Матеріали та методи. Для досягнення цієї мети нами в першу чергу було здійснено відбір та аналіз релевантних судових рішень. У Єдиному державному реєстрі судових рішень було виявлено 1338 вироків, які стосувалися шахрайства та містили слова «електронний» або спільнокореневі. Далі було визначено такі, де суд кваліфікував дії винних осіб як шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. Також до релевантних ми віднесли судові рішення, не пов'язані з використанням досліджуваної кваліфікуючої ознаки шахрайства, але пов'язані з кримінально-правовою кваліфікацією дій, подібних до таких, які іншими судовими рішеннями визнавалися шахрайством, вчиненим шляхом незаконних операцій з використанням комп'ютерної техніки. Наприклад, як ми покажемо далі, у деяких випадках пропозиція продажу товарів через спеціалізовані інтернет-майданчики за умови відсутності таких товарів та з метою привласнити передплату, в одних випадках кваліфікувалася судами як шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, в інших – як просте шахрайство. Враховуючи таку особливість судової практики, до сукупності релевантних вироків ми включали як перші так і другі судові рішення. До нерелевантних судових рішень було віднесено ті, що не характеризуються означеними обставинами і потрапили до результатів автоматизованого відбору через наявність у змісті рішень слів «електронний», «електронна».

Наприклад, випадки, коли шахрай та потерпіла особа використовували для комунікації електронну пошту або винна особа звинувачувалася в отриманні споживчого кредиту для придбання побутової електроніки шляхом представлення підроблених документів тощо. В результаті означеної роботи до релевантних судових рішень нами було віднесено 671 обвинувальних вироків.

Результати. Отриману сукупність судових рішень слід вважати не тільки релевантною, але й репрезентативною добіркою. Як добре відомо, загальною тенденцією протидії злочинності в Україні протягом останніх 10 років є щорічне зменшення кількості засуджених осіб. Аналогічною, за даними інтерактивного довідника М. В. Карчевського [19], є й динаміка кількості засуджених за шахрайство. Розподіл за часом ухвалення сукупності судових рішень з отриманої нами добірки, демонструє аналогічну тенденцію: найбільша кількість вироків відноситься до 2014 та 2015 років, у подальші роки кількість вироків зменшується (таблиця 2).

Таким чином, репрезентативність обраної для аналізу сукупності судових рішень забезпечується організаційно-технічними засадами функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень, можливістю здійснювати з його використанням автоматизований контекстний пошук. Водночас, встановлена нами відповідність ознак, властивих генеральній сукупності судових рішень (зменшення кількості засуджених осіб), та ознак досліджуваної добірки, додатково підтверджує висновок щодо репрезентативності.

Отримані судові рішення було поділено за особливостями кримінально протиправної поведінки на шість категорій: «продаж товарів або надання послуг», «несанкціоновані транзакції», «протиправна діяльність працівників банків», «незаконне отримання кредитів», «вішинг», «інше».

Кількісний розподіл судових рішень за даними категоріями виглядає наступним чином (таблиця 1).

Розподіл визначеної сукупності релевантних судових рішень за категоріями та роками постановлення рішень представлено у таблиці 2.

Найбільш поширеними, відповідно до отриманих нами даних, виявилися судові рішення, віднесені до категорій «продаж товарів або надання послуг» (438 вироків або 65,3%) та «несанкціоновані транзакції» (157 вироків або 23,4%).

До категорії «продаж товарів або надання послуг» нами було віднесено випадки пропозиції товарів або послуг через інтернет-майданчики без фактичної можливості їх надати та з метою привласнення коштів, які винна

особа переказує як часткову або повну передплату. Як правило подібні дії стосувалися «продажу» одягу або електроніки. Також мали місце випадки «пропозиції» послуг із виготовлення меблів, «оренди» квартир, «продажу» туристичних путівок, «допомоги» у працевлаштуванні за кордоном, збуту «наркотиків» тощо. Для здійснення такої діяльності як правило використовувалися загальнодоступні спеціалізовані ресурси інтернет. Водночас, мали місце випадки, коли винні особи самостійно створювали окремі власний сайт або кілька сайтів, для подальшого здійснення шахрайської діяльності.

Таблиця 1

Види шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, представлені у матеріалах судової практики

Номер за порядком	Категорія	Кількість судових рішень	Частка у відсотках
1	Продаж товарів або надання послуг	438	65,3
2	Несанкціоновані транзакції	157	23,4
3	Протиправна діяльність працівників банків	37	5,5
4	Незаконне отримання кредитів	15	2,2
5	Використання соціального інжинірингу	11	1,6
6	Інше	13	1,9
7	Разом	673	100

Таблиця 2

Розподіл релевантних судових рішень за роками та категоріями

Категорія	Рік постановлення судового рішення													Разом
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
продаж товарів або надання послуг	7	23	50	58	82	64	68	53	17	3	6	5	2	438
несанкціоновані транзакції	10	6	23	30	18	19	16	17	10	2	4	1	1	157
протиправна діяльність працівників банків	1	1	8	12	6	4	1	3	1					37
незаконне отримання кредитів		1	1	1	1	2	1	5	3					15
інше		2	1	1	1	2	1	1	1	2		1		13
використання соціального інжинірингу				3	2		2	3				1		11
Загальний підсумок	19	33	85	105	110	91	89	84	32	7	10	9	3	671

У категорії «несанкціоновані транзакції» нами було об'єднано випадки ініціації несанкціонованих транзакцій у платіжних системах особами, які не є власниками карткових рахунків та, відповідно не можуть здійснювати подібні дії. Наприклад, вироком Суворовського районного суду м. Одеси від 22.07.2018 [12] було засуджено особу, яка маючи реквізити платіжних карток інших осіб, за допомогою сервісу онлайн переказів, перераховувала безготівкові гроші з карткового рахунку потерпілих на картковий рахунок співника. Останній отримував готівкові гроші використовуючи банкомати. До даної категорії нами також було віднесено випадки виготовлення та використання підроблених платіжних карток [8], встановлення та використання скімінгових пристроїв [14], отримання в процесі телефонних розмов з потерпілою особою реквізитів для операцій без картки (наприклад, «Екстрені гроші») з їх подальших здійсненням [13], здійснення транзакцій з попереднім замовленням копій сім-карт мобільних фінансових телефонів потерпілих [10] тощо.

У категорії «протиправна діяльність працівників банків» ми об'єднали випадки, пов'язані з порушеннями, які вчиняють працівники фінансових установ з метою отримання можливості розпоряджатися коштами, облікованими на рахунках клієнтів таких установ. Наприклад, вироком Голосіївського районного суду міста Києва від 23.06.2014 [15], засуджено працівника банківської установи, який без відома клієнтів банку випускав додаткові платіжні картки для доступу до їх рахунків та використовував ці картки для заволодіння активами цих осіб.

До категорії «незаконне отримання кредитів» нами було віднесено отримання кредитів на потерпілих осіб без їх відома або замовлення матеріальних цінностей від імені таких осіб. Так, як замах на шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, було кваліфіковано направлення електронних копій підроблених документів для отримання кредиту [7].

Проблема соціального інжинірингу розглядається як самостійний сегмент інформаційної безпеки [2]. У контексті шахрайства, він представляє собою психологічне маніпулювання потерпілими для отримання від них інформації або примушування них до вчинення певних дій [1, с. 17]. Соціальний інжиніринг базується на використанні психологічних механізмів та вразливостей людської натури для досягнення особистої користі. Судові рішення, віднесені нами до категорії «використання соціального інжинірингу», стосуються саме таких випадків.

Так, вироком Жовтневого районного суду м. Дніпро від 20.05.2022 [5] засуджено особу, яка використовуючи сайт для знайомств онлайн створила фіктивний профіль та почала спілкуватися з метою створення довірливих відносин. В процесі спілкування отримувала інформацію про потерпілих, їх побут, коло спілкування, близьких родичів та матеріальне забезпечення, а після цього під різноманітними вигаданими обставинами, починала просити у потерпілих грошові кошти у борг, насправді не маючи намір повертати їх.

У інших випадках судові рішення стосуються штучного створення ситуацій, які викликають страх або паніку, та пропозиції потерпілим варіантів «рятування» у вигляді передачі коштів. Наприклад, вироком Перевальського районного суду Луганської області від 03.04.2014 [9] засуджено особу, яка знаходячись у місцях позбавлення волі зателефонувала потерпілій та повідомила, що начебто її син затриманий за підозрою у скоєні злочину, під приводом вирішення питання щодо не притягнення її сина до кримінальної відповідальності, висунув вимогу передати йому гроші, які потрібно було перерахувати на банківський рахунок.

У категорії «інше» об'єднано випадки, які не відповідають іншим групам, але є релевантними та, відповідно, представляють інтерес. Наприклад, вироком Кіровського районного суду м. Дніпропетровська було засуджено осіб, які використовуючи уразливість програмного забезпечення банківської установи, ініціювали транзакції чужих безготівкових грошей на під-

контрольні їм банківські рахунки [6]. Вироком Корабельного районного суду м. Миколаєва від 17.06.2014 засуджено особу, яка шляхом маніпуляцій з комп'ютеризованими вагами, що використовувалися для зважування вантажів у порті, намагалася створити необліковані надлишки та заволодіти ними [11].

В подальшому ми проаналізували кожну групу для того, щоб дослідити питання кримінально-правової кваліфікації, встановити особливості призначення покарання, визначити тенденції застосування звільнення від покарання з випробуванням.

У судових рішеннях, віднесених нами до категорії «продаж товарів», дії винних осіб не завжди отримували кримінально-правову оцінку як шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням комп'ютерної техніки. За умови близьких обставин вчинення кримінальних правопорушень, з 439 судових рішень означеної категорії, названу кваліфікуючу ознаку було інкриміновано у 292 (67%). У третині досліджених вироків, дії осіб, які використовували для вчинення шахрайства торгівельні інтернет-майданчики пропонуючи неіснуючі товари

та послуги з метою подальшого заволодіння передплатою, було кваліфіковано як звичайне шахрайство. Для більш детального аналізу ми розподіли досліджувані судові рішення за роками їх ухвалення та отримали наступні результати (таблиця 3, рисунок 1).

Лінія тренду на рисунку 1 наочно свідчить про наявність тенденції поступової відмови судів від кримінально-правової кваліфікації шахрайства, яке ми відносимо до категорії «продаж товарів», як шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. При цьому, 14% (21 вирок з 146) судових рішень даної категорії, у яких кваліфікуючу ознаку «шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки» не інкриміновано, містять додаткове обґрунтування позиції суду. В цих випадках органи досудового слідства кваліфікували дії винних осіб як шахрайство шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, але суди з такою кваліфікацією не погоджувалися.

Дослідження особливостей кримінально-правової кваліфікації у судових рішеннях

Таблиця 3

Інкримінування кваліфікуючої ознаки «вчинене шляхом незаконних операцій з використання електронно-обчислювальної техніки» у досліджених судових рішеннях категорії «продаж товарів»

Судові рішення, у яких кваліфікуючу ознаку «шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки»:	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Вся сукупність судових рішень
не інкриміновано	1	6	15	23	29	17	29	14	7	1	1	2	1	146
Інкриміновано	6	17	35	35	53	47	39	39	10	2	5	3	1	292
Частка судових рішень у яких ознаку інкриміновано серед рішень категорії «продаж товарів» певного року (%)	86	74	70	60	65	73	57	74	59	67	83	60	50	67

Рис. 1.

наступної категорії, «несанкціоновані транзакції», також виявило різну правову оцінку схожих за обставинами кримінальних правопорушень. Серед 157 судових рішень даної категорії у 20 (13%) випадках суди не кваліфікували здійснені винними особами транзакції як шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки.

Водночас, більшої уваги заслуговує практика кваліфікації дій, віднесених нами до категорії «несанкціоновані транзакції», не як шахрайства, а як крадіжки. Для оцінки даної тенденції судової практики нами спочатку було здійснено автоматизований відбір судових на підставі пошукового запиту, потім – уточнення отриманої сукупності судових рішень на підставі аналізу їх змісту. Було сформовано запит до Єдиного державного реєстру судових рішень за наступними параметрами: форма судового рішення – вирок; форма судочинства – кримінальне; категорія справи – кримінальні справи / кримінальні правопорушення проти власності / крадіжка; пошук за контекстом – всі документи, які містять слова «картка», «платіжна», «банківська» або спільно кореневі. На підставі такого запиту нами було отримано дані про 1257 вироків, які містяться у Єдиному реєстрі та відповідають наведеним вимогам. В подальшому, шляхом вибіркової оцінки змісту судових рішень, було встановлено ори-

єнтовну кількість рішень, пов'язаних з кримінально-правовою оцінкою посягань категорії «несанкціоновані транзакції» як крадіжки. Так, досліджено зміст 276 вироків (22% від вироків, отриманих шляхом автоматизованого пошукового запиту) та встановлено, що 191 (69%) з них містить оцінку протиправної транзакції коштів потерпілої особи з її карткового рахунку як крадіжки. Таким чином, обґрунтовано слід вважати наступну оцінку: серед вироків, отриманих шляхом автоматизованого запиту, 870 (69%) судових рішень категорії «несанкціоновані транзакції», у яких дії винних осіб кваліфіковані як крадіжка.

Єдність використаної методології, автоматизований пошук з подальшим уточненням отриманої сукупності на підставі аналізу змісту рішення, дає можливість оцінити поширеність кримінально-правової оцінки діянь категорії «несанкціоновані транзакції» як шахрайства або як крадіжки у національній судовій практиці. Так, нами було встановлено 158 вироків даної категорії, які містили кримінальну правову кваліфікацію означених діянь як шахрайства. Кількість вироків з кваліфікацією подібних діянь як крадіжки оцінено як 870. Відповідно, можемо сформулювати наступний висновок: діяння, які полягають у здійсненні несанкціонованих транзакцій з грошових коштів потерпілих з використанням їх платіжних карток або реквізитів їх банківських рахунків, у 85% випадків отримують

кримінально-правову оцінку як крадіжка, у 15% – як шахрайство; коли означені дії кваліфіковані як шахрайство, ознака «вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки» не інкримінується у 13% випадків.

Категорія «протиправна діяльність працівників банків» є менш чисельною (37 вироків), однак і для випадків даної категорії властивою є неоднорідність рішень судів щодо інкримінування кваліфікуючої ознаки «шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки». У переважній більшості випадків дану ознаку інкриміновано (27 вироків, 73%). Водночас, непоодинокими є випадки, коли за умови близьких за змістом ознак вчиненого, дії винної особи отримували кримінально-правову оцінку за ч. 1 або ч. 2 ст. 190 КК.

Категорії «незаконне отримання кредитів», «використання соціального інжинірингу» та «інше» є значно меншими за обсягом. Щодо особливостей кримінально-правової кваліфікації тут варто відзначити, що практично всі судові рішення містять інкримінування кваліфікуючої ознаки «шляхом незаконних операцій з використанням комп'ютерної техніки».

Використовуючи зібрану та класифіковану сукупність релевантних судових рішень розглянемо також особливості кримінально-правових наслідків, пов'язаних з досліджуваним видом шахрайства.

Отримані дані ми узагальнили у Таблиці 4.

Висновки. Основний висновок, який можна зробити із запропонованого узагальнення полягає у тому, що у досліджуваних випадках суди переважно використовували позбавлення волі. Що не менш важливо, рівень ліберальної форми реалізації кримінальної відповідальності складає 59%. Для того щоб оцінити цей показник використаємо інтерактивний довідник М. В. Карчевського [19]. За даними веб-застосунку, середнє значення частки ліберальної форми реалізації кримінальної відповідальності у період з 2013 по 2022 рік склало 42%. Для кримінальних правопорушень проти власності аналогічний показник також складає 42%, для шахрайства – 32 %.

Для продовження дискусії. Проведений нами аналіз судових рішень наочно свідчить про відсутність сталої судової практики щодо кримінально-правової кваліфікації шахрайства, вчинюваного шляхом незаконних операцій з використанням комп'ютерної техніки. Близькі за обставинами вчинення випадки заволодіння чужими цінностями шляхом обману або зловживання довірою під час продажу товарів та послуг з використанням інтернет-майданчиків отримують кримінально-правову оцінку як шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням комп'ютерної техніки, у 67% випадків, у 33% – як звичайне шахрайство. Випадки несанкціонованих транзакцій з використанням платіжних карток або їх реквізитів у

Таблиця 4

Розподіл кримінально-правових наслідків у сукупності релевантних судових рішень

Види кримінально-правових наслідків	Кількість осіб до яких застосовано	Звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК)	Амністія
Кримінальна відповідальність			
Арешт	2		
виправні роботи	1		
громадські роботи	16		1
Штраф	83		
обмеження волі	40	20	
позбавлення волі	527	375	
Звільнення від кримінальної відповідальності			
дійове каяття	1		
примирення	1		
Загальний підсумок	671	395	1

15% випадків суди кваліфікують як шахрайство, у 85% – як крадіжку. Водночас, коли такі дії кваліфіковано як шахрайство, ознака «вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки» не інкримінується у 13% випадків. Неоднозначною є й судова практика щодо оцінки в контексті шахрайства діяльності працівників банків та осіб, які використовують техніки соціального інжинірингу.

Водночас маємо зазначити, що реалізація кримінальної відповідальності за шахрайство, вчинене з використанням комп'ютерної техніки (звільнення від покарання – 59%), є значно ліберальнішою ніж реагування на шахрайство в цілому (32%), ніж реагування на кримінальні правопорушення проти власності (42%), а також істотно перевищує середній рівень використання звільнення від покарання (42%).

Чи є такий підхід обґрунтованим? Достатньо складне питання особливо з огляду на тенденції, які продемонструвала злочинність у 2022 році. Добре відомо, що перший рік повномасштабної збройної агресії РФ проти України став важким випробуванням для кожного громадянина, суспільства та держави. На фоні незначної динаміки інших кримінальних правопорушень проти власності, одним з викликів стало істотне зростання кримінальних проваджень, облікованих за ознаками шахрайства: з 23847 у 2021 році до 32086 у 2022 [19], збільшення на 35%. Національна поліція України докладає вагомих зусиль, щодо розслідування, попередження та профілактики такої протиправної діяльності. Водночас додаткового дослідження, на нашу думку, потребує питання ефективності засобів кримінально-правового реагування на шахрайство, вчинене шляхом використання комп'ютерної техніки.

Список використаних джерел:

1. Anderson Ross J. Security engineering: a guide to building dependable distributed systems (2 ed.). Indianapolis, IN: Wiley. p. 1040. 2008. ISBN 978-0-470-06852-6.
2. Hadnagy, C. Social engineering: The art of human hacking. John Wiley & Sons. 2010.
3. Азаров Д. С. Злочини у сфері комп'ютерної інформації (кримінально-правове дослідження) : монографія. К.: Атіка, 2007. 304 с.
4. Бельський Ю. А. Кримінальна відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електров'язку : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2017. 253 с.
5. Вирок по справі № 199/3015/17 від 20.05.2022. Жовтневий районний суд м. Дніпропетровська. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104513473>
6. Вирок по справі № 203/4383/15-к від 12.01.2016. Кіровський районний суд м. Дніпропетровська. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54882818>
7. Вирок по справі № 299/1169/13-к від 28.05.2013. Виноградівський районний суд Закарпатської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/31501462>
8. Вирок по справі № 331/1761/14-к від 28.05.2014. Жовтневий районний суд м. Запоріжжя. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/39274951>
9. Вирок по справі № 422/2128/14-к від 03.06.2014. Перевальський районний суд Луганської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/39148923>
10. Вирок по справі № 442/3925/17 від 13.07.2018. Дрогобицький міськрайонний суд Львівської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75286407>
11. Вирок по справі № 488/2497/14-к від 17.06.2014. Корабельний районний суд м. Миколаєва. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/40396864>
12. Вирок по справі № 523/7978/17 від 22.07.2018. Суворовський районний суд м. Одеси. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72548283>
13. Вирок по справі № 592/9048/14-к від 16.10.2018. Ковпаківський районний суд м. Суми. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77239091>
14. Вирок по справі № 712/9535/14-к від 21.10.2015. Соснівський районний суд м. Черкаси. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/52533810>
15. Вирок по справі № 752/13250/13-к від 23.06.2014. Голосіївський районний суд міста Києва. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/39609762>

16. Карчевський М. В. Злочин у сфері використання інформаційних технологій: визначення поняття. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2013. № 4. С. 77–86.
17. Карчевський М. В., Дудоров О. О. Проблеми кримінально-правової кваліфікації злочинів проти власності, вчинюваних із використанням платіжних карток або їх реквізитів. *Кримінальне судочинство. Судова практика у кримінальних справах*. 2014. № 1.
18. Карчевський М. В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки України : монографія. Луганськ, 2012. 528 с.
19. Карчевський М. Протидія злочинності в Україні : інфорграфіка : інтерактивний довідник. Версія 3.0. 2023. URL : <https://karchevskiy.com/i-dovidnyk/>
20. Кирбят'єв О. О. Кримінальна відповідальність за створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Запоріжжя, 2015. 200 с.
21. Кравцова М. О. Кіберзлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 16 с.
22. Лефтеров Л. В. Запобігання підрозділами Національної поліції шахрайству, що вчиняється з використанням засобів електронних комунікацій [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2019. 20 с.
23. Міхайліна Т. В. Кримінальна відповідальність за створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2011. 20 с.
24. Навроцький В. О. Кримінально-правова оцінка заволодіння чужими коштами шляхом використання через банкомат викраденої банківської платіжної картки. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 жовт. 2013 р. Редкол. В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред..) та ін. Х.: Право, 2013 С. 489–493.
25. Орлов С. О. Кримінально-правова охорона інформації в комп'ютерних системах та телекомунікаційних мережах : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2004. 213 с.
26. Плугатир М. В. Імплементация Україною міжнародно-правових зобов'язань щодо відповідальності за злочини у сфері комп'ютерної інформації : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2010. 18 с.
27. Карчевський М. В., Коваленко В. В., Комлев В. Є. та ін.; за ред. Карчевського М. В. Протидія злочинам у сфері використання інформаційних технологій : інтегр. навч.-практ. посіб. Харків : Право, 2019. 188 с.
28. Розенфельд Н. А. Кримінально-правова характеристика незаконного втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2003. 222 с.
29. Розовський Б. Г. Крадіжка або шахрайство: за та проти (репліка під час дискусії). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2014. № 1. С. 109–115.
30. Шапочка С. В. Запобігання шахрайству, що вчиняється з використанням комп'ютерних мереж: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Доньк. юрид. ін.-т. Кривий Ріг, 2018. 302 с.

References:

1. Anderson, Ross J. (2008). *Security engineering: a guide to building dependable distributed systems* (2 ed.). Indianapolis, IN: Wiley. p. 1040. ISBN 978-0-470-06852-6 [in English].
2. Hadnagy, C. (2010). *Social engineering: The art of human hacking*. John Wiley & Sons [in English].
3. Azarov, D.S. (2007). *Zlochyny u sferi kompiuternoї informatsii (kryminalno-pravove doslidzhennia) : monohrafiia [Crimes in the field of computer information (criminal law investigation): a monograph]*. K.: Atika. 304 s. [in Ukrainian].
4. Belskyi, Yu.A. (2017). *Kryminalna vidpovidalnist za nesanktsionovane vtruchannia v robotu elektronno-obchysluvalnykh mashyn (kompiuteriv), avtomatyzovanykh system, kompiuternykh merezh chy merezh elektrozv'iazku [Criminal liability for unauthorized interference with the operation of electronic computers (computers), automated systems, computer networks or telecommunication networks]*. *Candidate's thesis*. K. 253 p. [in Ukrainian].
5. *Vyrok po spravi № 199/3015/17 vid 20.05.2022. Zhovtnevyi raionnyi sud m. Dnipropetrovska [Verdict in case No. 199/3015/17 dated May 20, 2022. Zhovtnevy District Court of Dnipro City]*. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104513473> [in Ukrainian].
6. *Vyrok po spravi № 203/4383/15-k vid 12.01.2016. Kirovskiy raionnyi sud m. Dnipropetrovska [Verdict in case No. 203/4383/15-k dated January 12, 2016. Kirovsky District Court of Dnipro City]*. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54882818> [in Ukrainian].

7. Vyrok po spravi № 299/1169/13-k vid 28.05.2013. Vynohradivskiyi raionnyi sud Zakarpatskoi oblasti [Verdict in case No. 299/1169/13-k dated May 28, 2013. Vynohradiv District Court of Zakarpattia Region]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/31501462> [in Ukrainian].
8. Vyrok po spravi № 331/1761/14-k vid 28.05.2014. Zhovtnevyi raionnyi sud m. Zaporizhzhia [Verdict in case No. 331/1761/14-k dated May 28, 2014. Zhovtnevy District Court of Zaporizhzhia City]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/39274951> [in Ukrainian].
9. Vyrok po spravi № 422/2128/14-k vid 03.06.2014. Perevalskiyi raionnyi sud Luhanskoi oblasti [Verdict in case No. 422/2128/14-k dated June 3, 2014. Perevalsky District Court of Luhansk Region]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/39148923> [in Ukrainian].
10. Vyrok po spravi № 442/3925/17 vid 13.07.2018. Drohobytskyi miskraionnyi sud Lvivskoi oblasti [Verdict in case No. 442/3925/17 dated July 13, 2018. Drohobych City District Court of Lviv Region]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75286407> [in Ukrainian].
11. Vyrok po spravi № 488/2497/14-k vid 17.06.2014. Korabelnyi raionnyi sud m. Mykolaieva [Verdict in case No. 488/2497/14-k dated June 17, 2014. Shipyard District Court of Mykolaiv City]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/40396864> [in Ukrainian].
12. Vyrok po spravi № 523/7978/17 vid 22.07.2018. Suvorovskiyi raionnyi sud m. Odesy [Verdict in case No. 523/7978/17 dated July 22, 2018. Suvorovsky District Court of Odessa City]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72548283> [in Ukrainian].
13. Vyrok po spravi № 592/9048/14-k vid 16.10.2018. Kovpakivskiyi raionnyi sud m. Sumy [Verdict in case No. 592/9048/14-k dated October 16, 2018. Kovpakivsky District Court of Sumy City]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77239091> [in Ukrainian].
14. Vyrok po spravi № 712/9535/14-k vid 21.10.2015. Sosnivskiyi raionnyi sud m. Cherkasy [Verdict in case No. 712/9535/14-k dated October 21, 2015. Sosnivsky District Court of Cherkasy City]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/52533810> [in Ukrainian].
15. Vyrok po spravi № 752/13250/13-k vid 23.06.2014. Holosiiivskiyi raionnyi sud mista Kyieva [Verdict in case No. 752/13250/13-k dated June 23, 2014. Holosiiivsky District Court of Kyiv City]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/39609762> [in Ukrainian].
16. Karchevskiyi, M.V. (2013). Zlochyn u sferi vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii: vyznachennia poniattia [Crime in the field of information technology: definition of the concept]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka – Bulletin of the E.O. Didorenko Luhansk State University of Internal Affairs*. 4. S. 77–86 [in Ukrainian].
17. Karchevskiyi, M.V., & Dudorov, O.O. (2014). Problemy kryminalno-pravovoi kvalifikatsii zlochyniv proty vlasnosti, vchyniuvanykh iz vykorystanniam platizhnykh kartok abo yikh rekvizytiv [Issues of criminal law qualification of crimes against property committed using payment cards or their details]. *Kryminalne sudochynstvo. Sudova praktyka u kryminalnykh spravakh – Criminal procedure. Judicial practice in criminal cases*. 1 [in Ukrainian].
18. Karchevskiyi, M.V. (2012). *Kryminalno-pravova okhorona informatsiinoi bezpeky Ukrainy : monohrafiia [Problems of criminal law qualification of crimes against property committed using payment cards or their details. Criminal procedure. Judicial practice in criminal cases]*. Luhansk. 528 s. [in Ukrainian].
19. Karchevskiyi, M. (2023). Protydiia zlochynnosti v Ukraini : inforhrafika : interaktyvnyi dovidnyk [Crime Prevention in Ukraine: Infographics: Interactive Guide]. Versiia 3.0. Retrieved from: <https://karchevskiyi.com/i-dovidnyk/> [in Ukrainian].
20. Kyrbiatiev, O.O. (2015). Kryminalna vidpovidalnist za stvorennia z metoiu vykorystannia, rozpovsiudzhennia abo zbutu shkidlyvykh prohramnykh chy tekhnichnykh zasobiv, a takozh yikh rozpovsiudzhennia abo zbut [Criminal liability for the creation with the purpose of use, distribution, or sale of harmful software or technical tools, as well as their distribution or sale]. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia. 200 s. [in Ukrainian].
21. Kravtsova, M.O. (2016). Kiberzlochynnist: kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia orhanamy vnutrishnikh sprav [Cybercrime: criminological characteristics and prevention by law enforcement agencies]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv. 16 s. [in Ukrainian].
22. Lefterov, L.V. (2019). Zapobihannia pidrozdilamy Natsionalnoi politsii shakhraistvu, sheho vchyniaiettsia z vykorystanniam zasobiv elektronnykh komunikatsii [Tekst] [Prevention by units of the National Police of fraud committed using electronic communication means [Text]]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odes. derzh. un-t vnutr. sprav. Odesa. 20 s. [in Ukrainian].
23. Mikhailina, T.V. (2011). Kryminalna vidpovidalnist za stvorennia z metoiu vykorystannia, rozpovsiudzhennia abo zbutu shkidlyvykh prohramnykh chy tekhnichnykh zasobiv, a takozh yikh rozpovsiudzhennia abo zbut [Criminal liability for the creation with the purpose of use, distribution, or sale

of harmful software or technical tools, as well as their distribution or sale]. *Extended abstract of candidate's thesis*. K. 20 p. [in Ukrainian].

24. Navrotskyi, V.O. (2013). Kryminalno-pravova otsinka zavolodinnia chuzhymy koshtamy shliakhom vykorystannia cherez bankomat vykradenoj bankivskoi platizhnoi kartky [Criminal legal assessment of misappropriation of funds through the use of a stolen bank payment card at an ATM]. Aktualni problemy kryminalnoi vidpovidalnosti : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., 10-11 zhovt. 2013 r. (Current issues of criminal liability: materials of the international scientific-practical conference, October 10-11, 2013). Redkol. V.Ia. Tatsii (holov.red.), V.I. Borysov (zast. holov. red.) ta in. Kh.: Pravo. S. 489–49 [in Ukrainian].

25. Orlov, S.O. (2004). Kryminalno-pravova okhorona informatsii v kompiuternykh systemakh ta telekomunikatsiinykh merezhakh [Criminal legal protection of information in computer systems and telecommunication networks]. *Candidate's thesis*. Kh. 213 p. [in Ukrainian].

26. Pluhaty, M.V. (2010). Implementatsiia Ukrainoiu mizhnarodno-pravovykh zoboviazan shchodo vidpovidalnosti za zlochyny u sferi kompiuternoj informatsii [Implementation by Ukraine of international legal obligations regarding responsibility for crimes in the field of computer information]. *Extended abstract of candidate's thesis*. K. 18 p. [in Ukrainian].

27. Karchevskiy, M.V., Kovalenko, V.V., & Komliev, V. Ye., et al. (2019). Protydiia zlochynam u sferi vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii : intehr. navch.-prakt. posib [Counteraction to crimes in the field of information technology: integrated educational and practical manual]. (Karchevskiy, M.V. Eds.). Kharkiv : Pravo. 188 p. [in Ukrainian].

28. Rozenfeld, N.A. (2003). Kryminalno-pravova kharakterystyka nezakonnoho vtruchannia v robotu elektronno-obchysliuvalnykh mashyn (kompiuteriv), system ta kompiuternykh merezh [Criminal law characterization of unauthorized interference with the operation of electronic computers (computers), systems, and computer networks]. *Doctor's thesis*. K. 222 p. [in Ukrainian].

29. Rozovskyi, B.H. (2014). Kradizhka abo shakhraistvo: za ta proty (replika pid chas dyskusii) [Theft or fraud: pros and cons (rebuttal during the discussion)]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka – Bulletin of E.O. Didorenko Luhansk State University of Internal Affairs*. 1. S. 109–115 [in Ukrainian].

30. Shapochka, S.V. (2018). Zapobihannia shakhraistvu, shcho vchyniaetsia z vykorystanniam kompiuternykh [Prevention of fraud committed using computer networks]. *Candidate's thesis*. Donsk. yuryd. in.-t. Kryvyi Rih. 302 p. [in Ukrainian].